Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie

102005

Det famles i mørke.

Av direktør Lorentz Vogt

Der har i «Tønsberge Blad» pågått en liten munter strid mellom sorenskriver Jensen og advokat Fliflet med gjensidige beskyldninger. Striden har vært riktig forfriskende takket være dens livlige tone. Men ellers har utbyttet vært lite, da grunnlaget har manglet i dette tilfelle som i de fleste andre opgjør i og utenfor rettene. Ingen har ennu bemøiet sig med principielt å undersøke, hvordan juristene burde ha optrådt under okkupasjonen. Og det er dog poinlet, som det kan lønne sig å undersøke. La oss først ta dommerne.

Høiesterett blev sittende til 22. desember 1940 eller nær tre måneder efter 25. september. Herav kan sluttes, at 25. september ikke av noen den gang blev opfattet som et skille på rettens område. Den 22. desember 1940 trådte Høiesterett tilbake og blev av Riksråd erstattet med en nazistisk Høiesterett. Samtlige underordnede domstoler blev sittende og fortsatte sin virksomhet like til frigjøringen. Her bortsees selvfølgelig fra de få dommere som blev avsatt. Hvor rettene delvis blev besatt med NS, blev deres øvrige medlemmer sittende og vi har en rekke dommer avsagt av blandede NS- og Jøssing-dommere. Det er ikke dokumentert noen parole fra den lovlige Høiesterett om hvordan de underordnede domstoler skulde forholde sig. Men disse har funnet frem til nevnte praktiske, men litet kompregede stilling på egen hånd. Noen kritikk er efter freden ikke rettet mot de dommere, som blev i sine embeder under hele okkupasjonstiden. Man må derfor gå ut fra at denne optreden har vært anseet for korrekt.

Med hensyn til de avsagte dommer er disse opretholdt efter krigen, medmindre det har vært særlige innvendinger å gjøre. Domstolenes medvirkning til gjennemførelse av Quislingforordninger, som lå innenfor rammen av hvad okkupasjonsmakten efter Haag-reglene kan beslutte er godtatt og opretholdt. Har domstolene medvirket utenfor denne ramme får det bli den berettedes sak å få dommen omstyrtet. Om dette standpunkt er og for sig er riktig, tør være mer enn tvilsomt. Men det praktiseres uten særlige innvendinger. Man kan trygt si at av domstolene har det aldri vært forlangt noen særlig aktiv nasjonal innsats under krigen. Dette medfører, at man må være noe forsiktig med sine krav til påtalemyndighet og de praktiserende jurister.

Men domstolene rent passivt kunde vente på at de enkelte saker blev dem forelagt, var politi og påtalemyndighet vanskeligere stillet. Det er politiets og påtalemyndighetens sak å gå aktivt inn for forbrytelsenes bekjempelse og ordenens opretholdelse. Denne plikt blev i Norge gjort gjeldende for hele okkupasjonstiden. Noen «politiles» tid som i Danmark efter 29. august 1943 hadde vi aldri i Norge. Det er gitt at den samvittighetsfulle politimann og den ansvarsbevisste pliktopfyllende påtalemyndighet var overordentlig vanskelig stillet. En rekke handlinger med samme ytre kjenneteegn var dels utsteg av beklagelsesfull patriotisk innsats, det gjaldt kretlesnytere, svartebørshandel, oprettelse av rasjoneringsbestemmelser, lyssalkning, banktøverier og tildels også mord. I virkeligheten gjaldt den alle forbrytelse: bortsett fra rent specielle tilfelle som voldtekt, som vel aldri blev øvet av patriotiske grunner. I mange tilfelle var ved «forbrytelsene» motivene to let i hverandre. Ofte stod påtalemyndigheter helt maktesløs, når det gjaldt å bedømme, hvad der var rett å gjøre og hvad der kunde være tvilsomt. Den dovne og uduelige var heldigere stillet enn den aktive og dyktige. Han lot alt bare skure. Men dovenskap og uduelighet er i og for sig ingen dyd. Hadde man med en notorisk forbrytelse å gjøre, kunde det for påtalemyndigheten være tvilsomt hvor langt man skulde forfølge vedkommende. Var han i det tyske politis vold, kunde en norsk aksjon bringe saken over på norske hender, hvad der utvilsomt vilde være en fordel. Det er slensynlig det forhold daværende statsadvokat Jensen mener å ha stått overfor. Men det kunde jo også unødig lovere en nøidmanns stilling under sakens videre behandling, hvis den fremdeles blev under tysk ledelse. Det er slensynlig dette forhold som Carl P. Wright og Fliflet mener har foreligget. Det er umulig for noe menneske å dømme i denne sak.

Fikk vi en objektivt bredt anlagt kartlegning av politiets og påtalemyndighetens forhold under okkupasjonen, vilde den bli meget lærerik. Den vilde gjøre oss klokere og sikkert meget mildt dømmende. Det vilde være en fordel. Et angrep som det sorenskriver Jensen har vært utsatt for vilde da neppe forekommet.

De praktiserende juristers forhold har vært ennu vanskeligere enn påtalemyndighetens. En del ting vil klarlegge dette: Det er de praktiserende juristers opgave å varete sine klienters juridiske interesser. Denne opgave har de ialfall en moralsk plikt til å utføre, så sent ikke specielle grunner gjør det til en plikt å å avholde sig derfra i de enkelte tilfelle. De er med andre ord nødt til å ta standpunkt.

Da den lovlige Høiesterett var erstattet av et nazistisk kollegium, opstod straks det spørsmål: Burde advokatene procedere for denne «domstol» eller ikke. Det synes som om dette var et av de meget enkle spørsmål, hvorom der straks burde vært utgått en bestemt parole inspirert fra den gamle Høiesterett. Så synes ikke å ha vært tilfelle — merkelig nok. Resultatet blev: Noen advokater innbragte saker for den ulovlige Høiesterett, som om den var lovlig. Noen innbragte ikke saker, men mølte og varetok sine klienters interesser, hvis motparten hadde appellert. Andre mølte ikke. Denne sterkt splittede optreden var ikke heldig — men kan neppe legges den enkelte advokat tillast. Ved frigjøringen burde man konsekvent ha slått en strek over alle dommer avsagt av den illegale Høiesterett. Så er ikke skjedd av praktiske grunner. Men såvel dette som advokatenes optreden forlenet den illegale Høiesterett med en legitimitet som fite stemmer med de straffer dens medlemmer har fått.

Overfor den helt ulovlige «Folkedomstol» inntok de nasjonalt innstilte advokater det standpunkt, at de pålok sig å procedere på forsvarssiden — men selvsagt ikke tok noe aktorat. Allerede dette kan kritiseres. Det vilde vært et sterkere standpunkt om advokatene hadde mektet å optre og de tilfelle å uttale sig. Så skjedde neppe i noe tilfelle.

Overfor de almindelige domstoler fortsatte advokatene sin virksomhet på gammel måte, selv om det gjaldt en lagmann eller en sorenskriver som var NS.

Når det gjaldt påkallelse av politiets inngrep, må det vel sies å være avgjort ved dommen Arntzen — Fanebust, at dertil var en praktiserende advokat berettiget ennu så sent som i 1943, hvis det gjaldt en almindelig varetagelse av en klients interesser uten at vedkommende advokat kunde forstå, at dette eventuell kunde ha politiske konsekvenser. Da en lagretlekjennelse er uten premisser, må man dog ikke legge for meget i den. Forsiktige hensyn kan ha spilt inn.

Det vilde imidlertid såvel rent historisk som med fremtiden for øie være av betydning å få klarlagt hvor fangt en praktiserende advokat under okkupasjonen hadde rett og plikt til å gå under varetagelse av en klients interesser. En slik redegjørelse belagt med flest mulige eksempler vilde levive mange skuminder. Den vilde også gi trygghet overfor tilfeldigheter ved bedømmelse av enkeltpersoner.

Skulde det ikke være i Den norske Sagførerforening og i Dommerforeningens interesse å få disse ting belyst — objektivt, grundig og uten navns nevnelse?

LORENTZ VOGT.

Forhyringen i Tønsberg glir noe lettere.

Tilgangen er jevnere fordelt over de forskjellige hyrer.

En kaptein som nylig har ført sitt skib fra Trondheim til Tønsberg, kan fortelle at tilgangen på sjøfolk i enkelte vestlandsbyer skal være for opsiktsvekkende. Således hevdes at man i Bergen har registrert flere hundre ledige sjømenn, og der kunde til og med telegrafister skaffes utep altfor mange krumspring.

Også ved arbeidsformidlingens avdeling for sjøfart i Tønsberg har man i høst notert en tendens som gir noe bedre tilgang av hyresøkende enn i sommer. Særlige forhold bragte tilgangen til kulminasjon for en tid siden. Som man vil huske var hvalfangerhyrene helt i kurs, og det var adskillige som kom til Tønsberg fra både Vestlandet og Nord-Norge for å sikre sig plass i rekkede omkring hvalskrotten. Mange av dem måtte finne sig i at ekspedisjonene hos syd drog uten dem, og de meldte sig da som hyresøkende til handelsmarinen.

I løpet av forholdsvis kort tid fant tilgangen imidlertid tilbake i mer normale — eller om man vil unormale — folder, og idag karakteriseres situasjonen som «temmelig bra». Blandt matroser og smøregutter er det en viss arbeidsledighet, mens mangelen på spesialfolk som telegrafister, maskinister og pumpemenn fremdeles er merkbar. Vanligvis regner man for øvrig smøregutter med i kategorien «førstereis». Flere av de ledige i Tønsberg-distriktet i denne klasse har imidlertid fartstid og det er sogar folk med 3. maskinistskolen og med tilendebragt verkstedtid blandt dem.

Tilgangen er videre bedre fordelt over de forskjellige hyrer nu enn tidligere i år. Arbeidsformidlingen arbeider således med å skaffe et mannskap på 29 mann, og, sier man der, det er ut til at det skal gå uten hjelp fra andre kanter. Og da ser det utvilsomt lysere ut på dette spesielle marked.

Bruk:

Norges re
i De foren

Skarp kritikk

«Sunnmørsposten» skriver:

De Forente Nasjoner skal ha en konferanse om handel og sysselsetning i Havana. Den begynner 21. novem... og medlemmene av den norske delegasjon er:

Statsråd Erik Brofoss.
Ambassadør Erik Colban
Direktør Arne Skaug (Statistisk Centralbyrå)
Statssekretær Knut Getz Wold
Handelsråd Johan Melander.
Direktør John Ringen (Forsyn... departementet).
Legasjonssekretær Torfinn Offe...

Deter sikkert bra og dyktige ... alle sammen. At delegasjonen ... de diplomatiske representanter i ... det bare teller folk fra Oslo, er ... ting. All visdom i landet er ... kjent, konsentrert i hovedstaden ... nuværende styremakter hylder ... prinsipp så konsekvent, at man ... å reagere mot den side av saken.

Men skulde det ikke — selv om ... holder fast på Oslos soleklare rett ... all representasjon i slike anledninger gå an å finne noen brukbare folk ... fall utenom departementskontorene? Har det virkelig lyktes nu å ville all ånds-elite, all praktisk innsi... overskt og dyktighet, ikke bare ... at man har den samlet i Oslo by, men på krakkene i de offentlige kontorer?

Dette er jo en kr... ...nse om handel og sysselsetning. Riktignok sysselsetter den offentlige administrasjon i tiden en vesentlig ... av landets befolkning, men der er ... enda en del som også driver med handel, industri, skibsfart, jordbruk, ... osv. Det er kanskje en formaste tanke, men de falder oss inn at de kunde være ty...

Dæma- og lagrettemenn m. v. i Lardal.

Lagrettemenn